

Veckans växt v. 16 2008

Mandel, *Prunus dulcis* (Mill.) D.A. Webb

I likhet med plommon, körsbär, persika och aprikos är mandel en stenfrukt. Emellertid skiljer sig mandeln från de förra genom att sakna saftigt fruktkött. Istället omges stenen av ett saftlöst och läderartat hölje som spricker upp vid mognaden. Inuti stenen finns de oljerika fröna, som vi kallar mandlar. Oljan som utvinns ur fröna har sedan antiken använts till salvor och skönhetsmedel, men mandelns viktigaste användning har varit som en delikatess att förtäras naturell, i bakverk eller som godsaker. Det bör observeras att mandlar innehåller ett giftigt ämne, amygdalin. Halterna är låga hos sötmandeln, men högre hos bittermandeln som måste konsumeras med måtta. Smakmässigt kan man skilja mellan söt- och bittermandlar, men inte utseendemässigt. Frön, frukter och träd ser likadana ut hos de bägge varieteterna och båda växer sida vid sida i mandelns hemtrakter i Centralasien.

Eftersom mandlarna till skillnad från persikor och aprikoser är lätta att transportera blev de tidigt uppskattade i länderna kring Medelhavet, där de också odlats sedan långt före vår tidräkning. Idag tillhör Spanien, Italien och USA de viktigaste producentländerna.

I Sverige har mandel aldrig odlats kommersiellt utan setts som ett vackert prydnadssträd, speciellt i blomningstid. Blommorna brukar dock skadas av kyla, varför fruktsättningen uteblir. Drömmen att odla mandel för att äta har alltid funnits i Sverige och under 1950-talet prövades vid Alnarp odling av persikomandel, en hybrid mellan mandel och persika som är något bättre anpassad till vårt klimat. Blomningen är rik och inträder mycket tidigt. I år blommade persikomandeln vid Alnarps Apelgård under påsken, då bilderna till denna veckas växt togs. Persikomandeln är självfertil men kan också pollineras av persika och aprikos. Fruktsättningen är sparsam. Frukterna är användbara som sötmandel. Förutom i Alnarp har persikomandel odlats på andra håll i Sydsverige och på Gotland.

POMs Frukt- och bärupprop efterlyser frukt bärande träd av persikomandel. Har du ett tips är du välkommen att skriva till fruktochbaruppropet@pom.info.

Text och foto: Inger Hjalmarsson